

Dialektika

A Marx Károly Társaság időszi lapja

Alapította: Ferencz Lajos

XI. évfolyam 4. (115.) szám

2007. december

Olvasóinknak nyugalmas karácsonyt és elviselhető új esztendőt kívánunk

Simor András:

Egy CIA-ügynök is mondhat igazat

Idén októberben került sor a bolíviai Vallegrandéban a Második Che Guevara Világtalálkozóra, melynek könyvszenciációja Carlos Soria Galvarro T. bolíviai újságíró öt kötetből álló könyvsorozata volt. Az első kötet Che Guevara, a második kötet öt másik gerilla, Pombo, Rolando, Braulio, Pacho, Morogoro naplóját, dokumentumokat és Che olvasmányainak kézzel írott címlistáját adja közre, a harmadik kötet *Utolsó ütközet* címmel dokumentálja Che halálának körülményeit, a negyedik kötet címe egy kérdőjeles mondat: *A Bolíviai Kommunista Párt árulása?*, az ötödik kötet pedig abból az anyagból válogat, ami a gerillaharc alatt és után Che Guevara hősi vállalkozásáról Bolíviában és másutt napvilágot látott.

A harmadik kötetben szerepel Andrew St. George visszaemlékezése, amelynek a kötet összeállítója *A CIA változata* címet adja, jelezve, hogy az észak-amerikai újságíró és fényképész Fidel Castro, okkal, a CIA emberének tartotta. Ebben a visszaemlékezésben szerepel a következő mondat: „Amikor a Kuba okozta nehézségekről vagy Che Guevaráról van szó, az Egyesült Államoknak és a Szovjetunióknak közös érdekei vannak.”

Az ügynökgyanus Andrew St. George feljegyzését hitel érdemlőnek tarthatjuk.

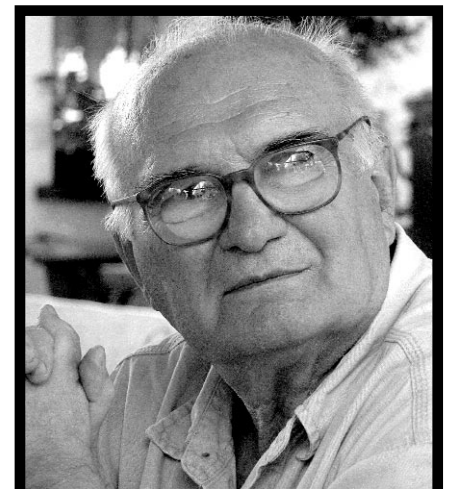
Kuba és a Szovjetunió viszonyát hosszú távon az 1962-es októberi krízis idején kötött szovjet-amerikai megállapodás határozta meg. Hruscsov beleegyezett abba, hogy az Egyesült Államok blokádot hoz létre Kuba körül, amely napjainkig alapvető gátja a szigetország gazdasági előrehaladásának, és elfogadta azt, hogy Latin-Amerika amerikai érdekerület. Minderről a kubai vezetők megkérdőjezése nélkül döntött. Ignacio Ramonet *Száz óra Fidellel* című interjú-könyvében Fidel Castro közreadja Hruscsovval folytatott levelezése részleteit. Az interjú során

Ramonet megkérdezi a kubai vezetőt, hogy 1991-ben, amikor Gorbacsov Moszkvában James Bakerrel megállapodott arról, hogy kivonják Kubából az utolsó ott állomásozó szovjet egységeket, konzultáltak-e erről a kubai vezetőkkel. „Nem, dehogyan konzultáltak! Már minden szétesőben volt. Ők sohasem konzultáltak velünk. Mindent, amit elvittek innen, konzultáció nélkül vittek el. Az októberi krízis idején sem konzultáltak velünk” – felelte Fidel Castro, majd azt is hozzátette: „Közvetlenül az Egyesült Államokkal állapodtak meg, anélkül, hogy velünk konzultáltak volna, minden megállapodást konzultáció nélkül kötöttek.”

Guevara a hatvanas évek elején arra figyelmeztetett Fidel Castrónak írt leveleiben, az Iparügyi Minisztériumban tartott munkaértekezletein, hogy a Szovjetunióban – Hruscsov pökhendi kijelentései ellenére – korántsem fejeződött be a szocializmushoz vezető átmeneti szakasz. A hierarchikus munkamegosztás újratermeli a gazdasági elkülönültséget, a kiváltságokat és az egyenlőtlenségeket. „A szovjetek és a csehek úgy vélik, hogy túljutottak ezen az első szakaszon, úgy hiszem, ez a dolog objektív módon szemlélve, nincs így” – írja Fidel Castrónak 1965 áprilisában. Felismeri, hogy a hagyományos marxista felfogás túl szűkre szabta a szovjetunióbeli Új Gazdaságpolitika (NEP) történelmi határait. „Valójában a jelenlegi szovjet társadalom egész gazdasági-jogi létesítményrendszere az Új Gazdaságpolitikából ered; ebben tovább élnek a kapitalizmus régi kategóriái, a nyereség, a banki kamat, és magától értőden létezik a dolgozók közvetlen anyagi érdekeltsége.” Mi következik ebből? „Téziseink szerint az Új Gazdaságpolitika (NEP) gyökerei mélyen beleágyazódtak a Szovjetunió életébe, korszakos jelet hagyta rajta. Következései lehan-

golóak: a kapitalista felépítmény egyre mélyebben benyomult a termelési viszonyokba, és azok az ellentmondások, amelyek a NEP kétféle irányzatának kereszteződéséből születtek, ma olyan erővel hatolnak be a felépítménybe, ami már a kapitalizmushoz való visszatérést eredményezheti.” Rámutat arra is, hogy az európai szocialista országok gazdaságpolitikája nem az értéktörvény tudatos korlátozására épül, így annak fokozatos elsoványodása helyett annak felerősödése fenyeget.

A Szovjetunió felbomlásával és az európai úgynevezett szocialista országok rendszerváltásával egyidejűleg hatalmas népmozgalmak kezdődtek Latin-Amerikában. Napjainkban Venezuela, Bolívia, Ecuador, Nicaragua elutasítja a neoliberais kapitalizmus mindenhatóan kiképzett modelljét.

Elhunyt drága elvtársunk, Széchy András, a magyar kommunista mozgalom, a baloldali egység és az antifasiszta összefogás fáradhatatlan harcosa, Társaságunk vezetőségének tagja, a Dialektika állandó munkatársa. (Búcsúztató cikkünk a 3-4. oldalon.)

Nézem La Paz-ban a *telesur* tévéadó-ját. Ezt a tévéállomást Kuba, Venezuela és Bolívia közösen működteti. Hugo Chávez Frías venezuelai, Rafael Correa ecuadori elnök egyaránt guevaristának nevezi magát és kormányát. „Latin-Amerika a szocializmus felé halad – mondja Rafael Correa –, ami jelenleg ezen a föld-részen történik, korszakos jelentőségű változás a neoliberalizmus éjszakája után.”

Evo Morales beszédét Vallegrandéban, a Che Guevara Világtalálkozó záróülésén hallgattam végig. Bolívia indián elnöke a

záróülésre helikopteren érkezett, majd az egész Latin-Amerikából egybegyűlt ünneplő tömeg előtt kijelentette, hogy ő maga és kormánya egyaránt guevarista, és megmagyarázta, mit jelent számukra ez az elnevezés. Elutasítani a kapitalizmust, a neoliberalizmust, a gyarmatosítást, és megteremteni a 21. századi szocializmus lehetőségét.

Guevara neve a latin-amerikai egység jelképe lett. A szocializmus főnixmadárként feltámad poraiból Latin-Amerikában. A Szovjetunió és a magukat szocialistának nevező államok történelmi ta-

pasztalataiból okulva vágnak neki a 21. századi szocializmus megvalósításának Latin-Amerika országai. Guevara figyelmeztetését nagyon is komolyan veszik. Maga Fidel Castro is arról nyilatkozott 1992-ben, hogy Guevara látónoki módon figyelt fel a kapitalista restauráció veszélyére, ami azután 1989-ben be is következett az úgynevezett szocialista tábor országaiban.

Andrew St. George idézett szavait hitelesítette a történelem, ezúttal egy CIA ügynök szájába adva azt a kulcsmondatot, ami sokmindenre magyarázatul szolgál.

Wirth Ádám:

A világtörténelem új korszaka

Előadás az Októberi Forradalom 90. évfordulója alkalmából, a Marx Károly Társaság és a Május Elseje Társaság közös ünnepi konferenciáján

„Tíz nap, amely megrengette a világot”! Ezt a címet adta *John Reed* az októberi forradalom napjairól beszámoló riport-könyvének. J. Reed nemcsak a tíz nap eseményeit és szereplőit írta le a szemtanú frissességével és hitelességével, hanem azt is felismerte és feltárta, hogy a forradalom sikerének mi a titka és a történelmi jelentősége. Egy forradalom, amely megváltoztatta a világtörténelmet! – parafrazálhatnánk a könyv címét. „A bolsevikok a dolgozó tömegek élén nyomultak a történelembe, a tömegek nagy és nagyszerű vágyaira alapozva mindent” – írta J. Reed könyvének bevezetőjében. „A bolsevikok sikerének egyetlen titka az, hogy a nép legszélesebb rétegeinek vágyait váltották valóra, amikor arra szólították fel őket, hogy romboljanak le mindent, ami régi, és aztán a füstölgő romok között együtt kezdjék meg az új rend építését.”

Az októberi forradalmat J. Reed „az emberiség legcsodálatosabb kalandjának” nevezte. Ilyen úttörő történelmi vállalkozásba belevágni csak úgy lehetett, hogy Lenin és a bolsevikok szakítottak azzal a vaskalapos felfogással, hogy a szocialista forradalmat elkezdni csakis akkor és ott lehet, ahol ennek összes gazdasági előfeltételei már maradéktalanul kialakultak. Az ilyen vaskalapos felfogás követői, mutatott rá Lenin, nem értették meg a legfontosabbat: a marxizmus forradalmi dialektikáját. Nem értették meg,

hogy a fejlődés általános törvényszerűsége egyáltalán nem zárja ki, sőt, feltételezi a fejlődés egyes sajátos szakaszait és formáit, amikor forradalmi pillanatokban a forradalmároknak a legnagyobb rugalmasságot kell tanúsítaniuk.

Ilyen forradalmi pillanat volt 1917, amikor az oroszországi proletariátus esélyt kapott, hogy forradalmát ne egészen a szokásos feltételek között vívja meg. Forradalmi pártjának vezetésével előbb vívja ki a hatalmat, majd ennek birtokában induljon el, és érje utol a gazdaságilag fejlettebb országokat.

„Nekünk jutott az a szerencse, hogy megkezdjük a szovjet állam felépítését, és ezzel megkezdjük a világtörténelem új korszakát, azon új osztály uralmának korszakát, amelyet minden tőkésországban elnyomnak, de amely mindenütt törekszik az új életre, a burzsoázia legyőzésére, a proletariátus diktatúrájának megteremtésére és az emberiségnek a tőke igtájától, az imperialista háborúktól való megszabadítására” – írta Lenin a forradalom negyedik évfordulóján.

„A szovjetrendszer a demokratizmus maximuma a munkások és a parasztok számára, s ugyanakkor a *polgári* demokratizmussal való szakítást és a demokracia új, világtörténelmi típusának: a proletár demokratizmusnak, vagyis a proletariátus diktatúrájának létrejöttét jelenti” (Lenin).

Ez a célkitűzés különböztette meg a NOSZF-at minden korábbi forradalomtól. Ezzel a mércével mérhetjük világtörténelmi jelentőségét, ez jelöli ki a helyét kitörőhöz képest és maradandóan a világtörténelemben.

„Hogy is ne lennének kudarcok és hibák egy olyan új, az egész világtörténelem szempontjából új munkában, mint az államrendszer eddig még soha nem látott típusának megteremtése” (Lenin)

Ismeretes, hogy Lenin a szovjet államot munkásállamként jellemezte – bürokratikus kinövésekkel. A szocialista forradalom nem fejeződik be a hatalom kivívásával. A proletariátus diktatúrája, hangsúlyozta Lenin, „szívós harc, véres és vértelen, erőszakos és békés, katonai és gazdasági, pedagógiai és adminisztratív harc a régi társadalom erői és hagyományai ellen”.

„Mi elkezdjük ezt a művet. Hogy mikor, mennyi idő alatt és melyik nemzet fogja befejezni – lényegtelen kérdés. A lényeges az, hogy a jég megtört, hogy az út megnyílt, az irány ki van jelölve.” (Lenin)

Történelmi vakság és szűklátókörűség lenne, ha a 90 évvel ezelőtt elkezdett, az „egész világtörténelem szempontjából új munkában”, kizárólag „kudarcokat és hibákat” látnánk. Igen, voltak, hogy is ne lettek volna, kudarcok és hibák is, voltak megengedhetetlen törvénysértések, fájó vereségek, bukások is. Ezek azonban nem fedhetik el a lényegét annak a világtörténelmi jelentőségű vállalkozásnak, melynek az Októberi Forradalom csak az útját nyitotta meg és az irányát jelölte ki.

Marx felismerte, hogy a XVIII. század polgári forradalmi „gyorsan rohanak sikerről sikerre, drámai hatásai egymást múlják felül, ámde e forradalmak rövid életűek, csakhamar elérik tetőpontjukat, és hosszú csömör fogja el a társadalmat, hogy forrongási korszakának eredményeit józanul elsajátítsa”. Ezzel szemben a XIX. század proletárforradalmi „állandóan bírálják önmagukat, folyton megszakítják saját menetüket, visszatérnek a látszólag már elvégzetthez, hogy

újból elkezdjék, kegyetlen alapossággal gúnyolják első kísérleteik felemásságait, gyengeségeit és gyatraságait, úgy látszik, mintha ellenfelüket csak azért tepernék le, hogy az új erőt szívjon a földből s még nagyobb óriásként egyenesedjék fel velük szemben”.

Ez történt a XX. század szocialista forradalmaival is. Még ahol a forradalom egyszer már leteperzte a kapitalizmust, az ma ott is újra óriásként egyenesedik fel a proletariátussal szemben. Ez azonban nem a történelem végső szava. Nem „a történelem vége”, ahogy a mai polgári ideológusok hirdetik. A kapitalizmus 1917-ben halálos sebet kapott.

Az oroszországi forradalom híre vilámként terjedt el az egész világon. Márai Sándor egyik polgári regényhőse (az ő regényhősei általában polgárok voltak) arról mesél, hogy a világháború idején, amikor Malajföldön munkafelügyelőként dolgozott, a felügyelete alatt dolgozó kínai és maláj kulik egy napon, messze minden hírforrástól, újságtól, telefontól, rádiótól, délben hirtelen beszüntették a munkát. Látszólag semmi sem változott, a munkafeltételek, a fegyelmi rendszer, az ellátás, minden a régi volt. Érthetetlen volt ezért, mi ütött beléjük. Négyezer kulik a szemem előtt változott sárga és barna ördöggé – számol be Márai regényhőse. Maga is csak délután szerzett tudomást a hírről, hogy a távoli Oroszországban győzött a forradalom. A hírt Londonban is ugyanazon a napon tudták meg, mint a malajföldi kulik az őserdőben, a mocsár közepén, telefon és rádió nélkül. *Ami az embereknek fontos, azt megérik műszerek és telefon nélkül is* – vonja le a következtetést a kommunizmus iránti rokonszenvvel egyáltalán nem gyanúsítható író.

Az októberi forradalom a malajföldi kuliknak éppúgy fontos volt, mint az angol bányászoknak, vagy a mexikói gyapotszedőknek. Az ő érzéseik és ösztönös felismeréseik titkos hullámain terjedt és hatott a forradalom híre. Az ő szemükben az oroszországi forradalom példa volt és reménység.

Az októberi forradalom hatása kitörölhetetlen nyomot hagyott a XX. század történelmében: világszerte megalakultak a kommunista pártok; az oroszországi forradalom győzelme adott lökést és lendületet a gyarmatosítás elleni antiimperialista harcoknak; Oroszország a világháborúban és a polgárháborúban kivértett országból rövid idő alatt iparilag fejlett országgá vált, élenjáró technikával, fejlett egészségügygel, oktatással és kultúrával;

döntő része és szerepe volt a Szovjetunió-nak a faszizmus legyőzésében; a faszizmus feletti győzelem számos országban, köztük hazánkban is, megnyitotta az utat a népi demokratikus forradalom számára; s a szocialista országok példája és kihívása nélkül a kapitalista világban nem jött volna létre az ún. „jóléti állam”, melyet ma már leépítenek.

Bekövetkezett az, amiről a proletárforradalmakkal kapcsolatban Marx 150 évvel ezelőtt írt. Az egyszer már földre teper ellenfél, a kapitalizmus, úgy tűnik, ma még nagyobb óriásként magasodik a proletariátussal szemben. A NOSZF nyomait és emlékét azonban nem lehet kitörlni a történelemből.

Új történelmi helyzetben, megváltozott

viszonyok között, új formákban és új módszerekkel folytatódik a harc. Lenin figyelmeztetése és tanácsa ma is érvényes: „Menthetetlennek kellene tartanunk azokat a kommunistákat, akik azt képzelnék, hogy tévedések nélkül, visszavonulások nélkül, a végig nem vittnek és a rosszul végigvittnek többszöri átalakítása nélkül is sikerre lehet vinni egy olyan világtörténelmi „vállalkozást”, mint „a szocialista forradalom végigvitele.” De „nem vesztek el azok a kommunisták, akik nem ringatják magukat illúziókban, de nem is csüggednek el, akik megőrzik szervezetük erejét, és rugalmasságát, hogy ismételten »előlről kezdhesék« a hihetetlenül nehéz feladat megoldását.” Ez a Nagy Október legfontosabb üzenete számunkra.

Az összefogás embere

Széchy András emlékére

Itt hagyott bennünket Széchy Bandi, a munkásmozgalom történésze, aki az új ellenfordulat után fáradhatatlan robotosként, a kommunista mozgalom újjáélesztésén munkálkodott, s a Marx Károly Társaság vezetőségének egyik meghatározó személyisége volt. Nem felejthetjük internetes információit, kommentárjait sem. Személye legalább két vonatkozásban példaértékű. A mozgalom csatavesztése után hatalmas energiával dobta be magát az újjászervezés munkájába. S ami még különlegesebb és fontosabb teszi alakját: fáradhatatlanul harcolt azért, hogy a vereség nyomán szükségszerűen részekre szakadt, egyelőre igen gyenge mozgalmunk különféle irányzatai, s azon túl az összes haladó és antifasiszta erők összefogjanak egymással. Az MSZP baloldalától a haladó értelmiség együttes felépítéséig (HEF), a szakszervezeteket, antifasisztákat és baloldali civileket összetartó szervezetektől (Civil Fórum, MEASZ, Szociális Fórum, BET) a kommunista mozgalomig, mindenhol aktív volt.

Honnan merítette ehhez a „sokhúros” tevékenységhez a szükséges tapasztalatot? Miért tudott szót érteni oly különböző beállítottságú emberekkel? A magyarázatot ifjúkorában találjuk, amely történelmi leckének is izgalmas.

1941-től, tizenöt éves korától, a Lónyai Gimnáziumban, a néprajzi értékeket gyűjtő, antifasiszta beállítottságú Regös Cserkészek között formálódtak eszméi. Később a szervezet országos if-

júsági „parancsnoka” lett. E regőcsapat révén jutott el a népi írók híres 1943. évi szárszói értekezletére, ott ismerkedett meg, többek közt, Németh László, Erdei Ferenc, Veres Péter, Bibó István, Nagy István, Darvas József, Kállai Ferenc nézeteivel, harmadikutasokéval és kommunistákéval, de akkor még szellemileg a népi írók táborhoz kötődött.

Széchy határozottan balra tartott. Ezért került szembe édesapjával, aki a kisgazda párt egyik országos vezetője volt. Tanoncotthonba költözött. Itt már többek között olyan tudós fiatalokkal, Eötvös kollégistákkal együtt vezetett szemináriumokat a városba került parasztszármazású tanoncfiataloknak, mint például Köpeczi Béla. Szurdokpüspökiből érkezett tanítványaival haláláig tartotta a kapcsolatot.

Még apja révén megismerte Bajcsy-Zsilinszky Endrét, aki neki csak Bandi bácsi volt. S Bajcsy-Zsilinszky a kamasz fiút, Széchy Andrást küldte a Délvidékre és Erdélybe, hogy parlamenti felszólalásaihoz tényeket gyűjtsön a magyar katonák vérengzéseiről. Utazásaihoz regőcskerkészi mivolta biztosított legalitást.

1944-ben már kapcsolatba került az illegális Kommunista Párt Országos Ifjúsági Bizottságával, az ugyancsak illegális Magyar Ifjúság Szabadságfrontjának tagjaként Ságvári Endrével és a kor más ifjúkommunista vezetőivel. Ekkor, 18 évesen jelent meg első, bátran antifasiszta és békepárti tanulmánya a jövő új távlatairól, „Egy nemzedék útnak indul” címmel.

A svéd követség menleveleivel zsidókat mentett a Bécsi úti téglagyárból. Egyszer le is tartóztatták, csak a szövetségesek bombázását kihasználva tudott elmene-külni.

A felszabaduláskor a pártok egyezménye nyomán létrejött Budapesti Nemzeti Bizottság sajtóreferense lett, a MADISZ országos központjában a kulturális osztályt vezette. Szervezője volt a NÉKOSZ Dózsa György Kollégiumának, majd annak titkára lett. A Nemzeti Parasztpártban is tevékenykedett egészen 1948-ig,

de már 1945-től a Kommunista Párt tagja volt.

Széchy András igen fiatalon szembe-sült a baloldali radikális mozgalom és a széles összefogás szervezésének dialektikus, egymásra ható kettősségével. Parasztpártiakkal, népi írókkal, szocdem és kommunista fiatalokkal dolgozott együtt. Mindez felszínre hozta egyik legfontosabb emberi tulajdonságát, a bele-érző képességet. Alapos humán műveltsége és kiemelkedő történelemtudományi tudása szintén hozzásegítette, hogy sokakkal szót értsen.

Később Széchy András az Eötvös Lóránd tudományegyetemen tanult a történelem szakon, a DISZ elméleti és kulturális lapjait szerkesztette, aspiráns volt a Szovjetunióban, a néphatalmat védte, majd propagandista lett, tudományos kutatásokat folytatott. A Párttörténeti Intézetből ment nyugdíjba. 1989-ben újra aktívan bekapcsolódott a mozgalmi munkába, hasznosítva módszerekben gazdag ifjúkori tapasztalatait. Azt tette, amit a helyzet diktált. Elvhűsége mellett valószínűleg ez számunkra életútjának legfőbb üzenete.

Farkas Péter

Wiener György:

A belpolitikai helyzetről

Előadás a Marx Károly Társaság központi fórumán, 2007. nov. 16-án.
(Rövidített szöveg.)*

Minden ellenkező híreszteléssel ellentétben, a mai magyar társadalom 60 %-a a marxi értelemben vett proletariátushoz tartozik, de nem „magáért való”, öntudata minimális. Ennek két oka van: egyrészt az integrálódás a globalizált világba, amely a munkásságot is világméretben versenyezteti, másrészt a kapitalizmust meghaladni kívánó kelet-közép-európai erők veresége.

A nyolcvanas években a szocializmus válságjelenségei miatt a fiatalság kiábrándult a szocialista eszmékből, a kilencvenes években pedig már a liberalizmusból is. Ezért törvényszerű a jobbratolódás, a szélsőjobb megerősödése. Nálunk rosszabb a helyzet, mint más kelet-közép-európai országokban, hiszen például Csehországban a konzervatívok is antifasiszták. Ennek történelmi okai vannak. Nálunk a „keresztény nemzeti középosztály” leszármazottai a hangadók a jobboldalon, és úgy érzik, hogy a rendszerváltás nekik adott igazat, az ő idejük jött el. Az utca részben ezért lett a turulosoké, az árpádsávoké, akik a tömegmozgalmak szférájában jelenleg a legszervezettebb politikai erőt alkotják.

A fordulatot Orbán Viktor beszéde jelentette a Testnevelési Főiskolán, 2002-ben, amikor tágra nyitotta a kaput a radikális jobboldal felé. Ma pedig már ott tartunk – Tamás Pál szociológus felmérése szerint –, hogy a 30 éven aluliak 25-27 %-a szélsőjobboldalinak tartja magát!

A szociális problémák csak áttételesen jelennek meg ebben a folyamatban. Az utcai megmozdulások, a tömegtüntetések ma még nem szociális indíttatásúak.

Jelenleg olyan a helyzet, hogy – ha nem is tömegesen – a baloldali beállítottságúak egy része is a jobboldalt támogatja. Ez szorosán összefügg azzal, hogy a jóléti rendszerváltás, a 100 napos program intézkedései a globalizált liberálkapitalizmus világában, a félperiférián hosszabb távon nem tarthatók fenn. Az MSZP választóinak aránya – a felmérések szerint – a teljes választókorú lakosságon belül már 15-16 %-ra esett vissza. Az igazság kedvéért ugyanakkor azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy jelenleg a szociális kiadások aránya a GDP-hez viszonyítva magasabb, mint a Fidesz kormány idején volt (2007-ben 29,8 %, míg a Fidesz kormány utolsó évében 26,8 %). A reálbér csak 2003-ban érte el az 1978. évi szintet, amely egyébként magasabb volt az 1989. évinél. Így 25 év esett ki a magyar életszínvonal növekedéséből.

Látnunk kell azt is, hogy az MSZP, mely meghatározó szerepet játszott a rendszerváltásban, szükségszerűen polgári párt. Ebben az értelemben Magyarország, csakúgy mint az egész térségben, nincs politikai „alternatívaképzés”. A szocialista párton belüli kritikák nem a reformokat kérdőjelezzik meg, csupán azok társadalmi elfogadtatásáért lépnek fel, a stílust, a párbeszéd hiányát bírálják. Ugyanakkor az MSZP osztálybázisa igen széles: széles spektrumot fog át a munkásoktól a nagyvállalkozókig és a menedzserekig. A párt politikai irányvonalát azonban létrejöttétől kezdve a nőmeneklatúra-burzsoázia érdekei határozzák meg.

A Fideszt a multikkal szemben ver-

senképtelen birtokosparaszti, vállalkozói és menedzserréteg uralja, mely jórészt a nyolcvanas évek második gazdaságából nőtt ki. A népszavazás meghirdetésével egyébként a Fidesz valójában nem szociális célokot kíván elérni, hanem az előrehozott választások révén a kormányzati hatalmat akarja megszerezni már jóval 2010. előtt.

*A szerző az MSZP országgyűlési képviselője.

Előfizetési felhívás

Az **Ezredvég** irodalmi, művészeti és társadalomkritikai folyóirat, a művészeti baloldal egyetlen havi rendszerességgel megjelenő folyóirata.

Előfizethető a 11784009-20300027 számú

OTP számlán.

Vidékre a szerkesztőség levélcímén is megrendelhető:

1431 Budapest, Pf.: 182

Előfizetés egy évre:

2880 Ft., fél évre 1440 Ft

Előfizetőinknek a folyóiratot postán küldjük ki.

Az **Ezredvég** Alapítvány az 1% felajánlásával is támogatható.

Adószámunk a következő: 19656874-2-41

ezredvég

Rozsnyai Ervin:

„Populizmus”?

Neoliberális fogalmi maszatolásokról

Jóideje elterjedt a politikai nyelvben a „populizmus” fogalma. Kik használják, és mit jelölnek vele?

Ha Orbán Viktor és hívei követelik, hogy a kormány ne zárasson be kórházakat, ne vezesse be a több-biztosítás rendszert, ne fizetessen vizetdíjat és tandíjat, akkor ezeket a követeléseket a szoclib kormányoldal pejoratív, rosszálló hangszóval „populizmusnak” minősíti. Ugyanezzel a fogalommal jellemezte – pl. – Gabi Zimmer német szocialista (?) politikus Chávez népjóléti politikáját, és hasonló megítélésben részesülnek az egykori szocialista irányú országok kommunista pártjai, amelyek igyekeztek annak idején kielégíteni a lakosság legfontosabb szociális és kulturális szükségleteit. Szoclib körökben ezt is „populizmusnak”, vagy „paternalista állami osztogatásnak” mondják: bizony, bizony, a „kommunizmusban” az állam galád módon elragadta az egyénektől az önálló döntés, az „öngondoskodás” felelősségét, azt az elidegeníthetetlen emberi jogukat, hogy szerencsét próbáljanak az üzleti verseny nagy rulettasztalánál, ahol bármelyikükből lehet dollármilliárdos vagy hajléktalan. Olyan fogalmak gyömöszölődnek a „populizmus” vagy „paternalizmus” közös batyujába, amelyeket csak hibbant elmével lehet együvé sorolni.

Milyen történelmi előzményekből csapódik ki ez a zagyalék?

Az állammonopolizmus fasiszta változata

Az 1929-es Nagy Válság megrázkódtatásai, és velük párhuzamosan a Szovjetunió első 5 éves tervének átütő sikerei arra kényszerítették a vezető tőkés országokat, hogy megkíséreljék állami szabályozással korrigálni a veszélyes zavarokat, elejét venni a gazdasági katasztrófa megismétlődésének. Kiépült az *állammonopolista kapitalizmus* rendszere, részint *polgári-demokratikus*, részint *fasiszta* változatban. Mind a kettő tömegeket tudott felsorakoztatni.

A fasiszták sikereit Dimitrov annak tulajdonította, hogy propagandájuk egyes kapitalistaellenes demagógiával környékezi meg a tömegeket, kiaknázza mélyleges gyűlöletüket „a rablóburzsoázia, a bankok, a trösztök, a fináncmágnások ellen, és olyan jelszavakat tűz ki, amelyek az adott pillanatban a politikailag éretlen

tömegek számára a leginkább csábítóak” – pl. „Németországban: »a köz java előbbrevaló az egyén javánál«; Olaszországban: »a mi államunk nem kapitalista, hanem korporatív állam«; Japánban: »a kizsákmányolástól mentes Japánért«; az Egyesült Államokban: »a gazdagság felosztásáért«– stb. – A faszizmus a legkorruptabb, legmegvesztegethetőbb elemeknek dobja oda martalékul a népet, a tömegek előtt azonban a »becsület és megvesztegethetetlen hatalom« igényével lép fel.”

Az „ügyes kapitalista demagógia” szemléltetésére egyetlen példát idézünk. Gregor Strasser, Hitler „populista” alvezére, aki a Vezér várfofogsága alatt a náci pártot gyakorlatilag irányította, a következőképpen jelölte meg egy nyilatkozatában pártja stratégiai célját: „Ha a német ipar és a német gazdaság a nemzetközi finánc-tőke kezében marad, akkor vége a társadalmi felszabadulás minden lehetőségének, a szocialista Németországról szótt álmoknak ... Mi, nemzetiszocialista forradalmárok, felvesszük a harcot a kapitalizmus és az imperializmus ellen, amelyet a versailles-i béke tesztelt meg. Felismertük, hogy kapcsolat van népünk nemzeti felszabadulása és a német munkásosztály nemzeti felszabadulása között.” Strasser nyilatkozata egybehangzik a párt 1920-as programjával, amely – egyebek közt – a konszernek, szindikátusok, trösztök államosítását, a nagybirtok kártalanítás nélküli kisajátítását követelte.

Mi az oka annak, hogy e kérésekkel szembejövő radikális ellenére Fritz Thyssen, az ismert német nagyiparos, 100 000 arany márkával támogatta az 1923-as müncheni náci puccsot; hogy Emil Kirdorf acélmágnás szintén elragadtatással figyelte Hitlerre már 1923-ban („világos okfejtése meggyőzőt és lenyűgözőt”); hogy a német monopol-tőke fejlődései egyre élénkebben érdeklődtek a náci párt iránt, megnyitották számára a pénzcsapokat, végül pedig hatalomba emelték? Miért öleltek keblükre egy pártot, amelynek egynemelyik hangsúlyos gazdasági és szociális programontja, kezdetben legalábbis, hasonlított a szocialista célkitűzésekre?

A kérdés persze komolytalan. Minden verbális hasonlóság ellenére, az iparmágnások pontosan megkülönböztették a náci szociális demagógiáját a baloldali

programoktól; tisztában voltak vele, hogy a „forradalmi” frazeológia csak agyfúrt csali, amit a tömegek majd bekapnak, és horogra akadva, készségesen fogják szolgálni az igazi célokat: a baloldal terrorista szétzúzását, a nacionalista revanspolitikát, a fegyverkezést, a háborút. A finánc-tőke bombauzletét.

Nagy-tőkés kapcsolataik erősödésével a náci óvatosabbra fogták „radikalizmusukat”. Programjuk 1927-es kiadása jócskán tompított az eredeti 1920-as antikapitalista szövegeken, az 1932-es kiadás pedig elismerte „a legnagyobb ipari üzemek magántulajdonát” is, ha „nem működnek a közösség érdekeivel ellentétesen”. A nagybirtok kártalanítás nélküli kisajátításáról az új program megjegyezte, hogy ez „elsősorban a zsidó birtokokra vonatkozik”. A hatalomátvétel után, amikor az SA proletár és kispolgári elemei számon kérték a szociális ígéretek teljesítését, és „második forradalmat” követeltek, Hitler lemeszárolta a barnaindics felkatonai szervezet egész vezérkarát. – Hasonló fordulatokra került sor az olasz faszizmus történetében is. Általában ilyen zárójelenettel végződik a fasiszta pártok „populista” nekilendülése, mihelyt a programalkotók hatalomra jutnak, és le kell vetniük az álarcot.

Kormányra kerülve, a náci – ahogy az olasz fasiszták is – az *állami keresletpótlásra* alapozták gazdaságpolitikájukat: hatalmas összegeket fordítottak a költségvetésből fegyverkezésre, közmunkákra és az önálló gazdálkodás megszervezésére. Ezzel a módszerrel egyszerre sikerült magasra röptetni a monopoliumok profitját, és elapasztani a munkanélküliséget. A módszer mindaddig eredményesnek látszott, amíg a növekedés új munkaerő bevonásával és a kihasználatlan kapacitások működésbe helyezésével biztosítható volt. A mozgósítható tartalékok azonban néhány év alatt kimerültek; a további bővítés műszaki rekonstrukciót, új, nagyvonalú beruházásokat kívánt, és egyre súlyosabb terheket rótt a költségvetésre. Az állam fenyegető pénzügyi csődjét végül csak az új világháború kirobbantásával lehetett elkerülni – illetve Európa romjai alá temetni.

Az állami keresletpótlás gazdaságpolitikájával a náci – és még inkább az olasz fasiszták – hamarabb érvényesítették a gyakorlatban a keynesizmust, sem-

hogy a brit közgazdász főműve napvilágot látott volna. A mű 1936-ban jelent meg először; a következő évben már követte a német kiadás. A szerző maga írt hozzá előszót, kifejtve azt a meggyőződését, hogy módszere „sokkal könnyebben alkalmazható egy totális állam viszonyaira”, mint a hagyományos közgazdasági elméletek.

Vajon a náci gazdálkodás történelmi végkifejlete nem a halálharangot húzta meg a keynesi elmélet fölött? Vagy talán demokratikus talajon sikeresebben működik ez az elmélet?

A polgári-demokratikus változat

Az állammonopolista kapitalizmus polgári-demokratikus változata az Egyesült Államokban, Roosevelt idején alakult ki, párhuzamosan a náci változattal. Am attól lényegesen különbözött: az amerikai reformok elsősorban a lakossági vásárlóerő bővítésével akarták kilendíteni a gazdaságot a pangásból. A Roosevelt-kormányzat nagyvonalú szociálpolitikát vezetett be, a dolgozók alkupozícióinak erősítésére jelentékenyen kiterjesztette a szakszervezeti jogokat. Az intézkedések politikai célja az volt, hogy stabilizálják a monopoltőkés rendszert, és ellensúlyozzák a Szovjetunió növekvő vonzerejét.

Az állammonopolizmusnak ez a formája a második világháború után, különösen az 1960-as években teljesedett ki: a vietnami háború aranyesőt hozott, a fegyverkezés és a „jóléti politika” minimálisra apasztotta a munkanélküliséget. Aranykorát élte a tőke. Sajat törvényein azonban nem foghatott ki. Az Egyesült Államoknak a tőkés világgazdaságban élvezett monopolhelyzete, amely nagyarányú állami keresletpótlással párosult a belső piacon, lefékezte a versenyt és a technikai megújulás kényszerét; az amerikai növekedés jobbára extenzív módszerekkel folyt, új munkaerő bevonására és a meglévő műszaki bázis kiterjesztésére alapozódott. Bővült a termelés, de a termelékenység megtorpant, csúszni kezdett, és a gyártási költségek emelkedése lenyomta a profitrátát. A gazdaság élénkítésére szánt állami kiadások, bár folyamatosan nőttek, nem tudták feltartóztatni ezt a folyamatot – sőt, a fedezésükhöz szükséges növekvő elvonások csak rontották a tőke jövedelmezőségén, és felpörgették az inflációt. Egyre sűrűbb és súlyosabb visszaesések döbentették rá végül a tőkét, hogy általános műszaki rekonstrukció nélkül a felhalmozást nem folytathatja.

Bármennyire különbözik is tehát egy-

mástól az állammonopolizmus fasiszta és polgári-demokratikus változata, bizonyos lényeges vonásaik azonosak: 1. mindkettőnek az a feladata, hogy állami keresletpótlással és a gazdaság szabályozásával egyszerre biztosítsa a monopóliumok magas profitját és a foglalkoztatás magas szintjét; 2. e feladat teljesítése idővel, a profitráta süllyedése és az állam eladósodása miatt, törvénytörően válságokba torkollik, és gyökeres műszaki rekonstrukciót kényszerít ki.

A 20. sz. utolsó harmadában végbe ment rekonstrukció korunk tudományos és technikai forradalmára támaszkodott, a legkorszerűbb eredmények alapján újjította meg a tőke termelési bázisát. Megsokszorozódott a termelékenység és a gyártási kapacitás, globális méreteket öltött a termelés. Napjainkban óriási transznacionális társaságok (multik) csapnak össze életre-halálra a világpiaci részeseiségért, s jaj annak, aki a versenyt nem bírja szusszal, az önköltségsökkentési hajzában alulmarad. Az állammonopolizmus még teljes foglalkoztatottságra törekedett – ma már a „karcsúsítást”, a tömeges létszámleépítést jutalmazza a tőzsdé; a gazdaságpolitika pedig, amely a „szocialista tábor” összeomlása után nem kényszerül többé a kapitalizmus szociális fölényének bizonyítására, szinte leplezetlenül a külső és belső perifériák minél hatékonyabb kiszigerelésén munkálkodik. Meghalt a „jóléti állam”, éljen a verseny! Koppanjanak a rögök Keynes koporsóján, éljen a neoliberalizmus!

Neoliberalis ellenszél

Az engedményeket, amelyeket a hidegháború éveiben a tőke tett fogcsikorgatva a tömegeknek, a neoliberalis kormányzatok könyörtelenül visszavonják, kíméletlen megszorító politikájukat pedig – ó, bőr, hogy le nem pörköldöl a képükről – „reformok” címen tálalják. Az újsütetű reformátorok – valójában a modern gazdasági ellenreformáció inkvizítorai – többnyire úgy sújtanak le reformjaikkal, hogy minél lentebb áll valaki a társadalmi létrán, annál erőteljesebben érje a csapás. Semmi baj, nyugtatgatják ezután nyájasan a leterítettet: hamarosan dübörögni fog a gazdaság, és a jólét lecsurog majd felülről egészen a legalsó szintig. (Amiben a magam részéről kételkedem, mérget vennék rá, hogy ha lecsurog valami, az nem a jólét lesz.)

A neoliberalis gúnyos megvetéssel „populistának” vagy „paternalistának” csúfol minden olyan politikát vagy kö-

vetelést, amely állami szabályozással és újraelosztással védené a gyengéket: ez – úgymond – nemcsak a versenyképességre káros, hanem magukra a védelmezettekre is, kiskorúaknak nézi és nem engedi saját lábukra állni őket. Hivatkozási alapja is van a gúnyolódónak. Lám, a jóléti állam és a fasiszmus ugyanabba bukott bele, mint a kommunizmus: az állam gazdasági beavatkozása és a magas foglalkoztatottság mesterségesen lefojtotta a versenyt, a fejlődés motorját, holott az lett volna ésszerű, ha a férgese lehullik, a felszabaduló eszközök pedig az életrevalók versenyképességét erősítik. A neoliberalis eszmevilágban így kerül a „populizmus” közös nevezőjére Orbán és Chávez, fasiszta, kommunista, keynesiánus, meg még isten tudja, kicsoda, tekintet nélkül arra, hogy ki a proletariátus szószólója és ki a burzsoázia egyik vagy másik csoportjéé, ki munkálkodik valóban a „nép”, a *populus* jólétéért, és ki hajtja a vizet a fináncoligarchia malmára (meg a sajátjára, természetesen).

A piaci verseny bálványozása és a vele szorosan összefüggő, túlméretezett éntudat arra készíti a neoliberalist, hogy *csaknem* olyan élesen ítélje el a fasiszmust is, mint a „kommunizmust”: az ő szemében a kettő egynemű, *diktatúra*, amely lábbal tiporja az egyén emberi jogait (bár a „kommunizmus” köztudomásúlag durvábban tipor). Ez az otromba történelemhamisítás egyrészt rákeni a „kommunizmusra” a fasiszmus aljasságait, másrészt demokratikus frázisok színes kódébe rejti, hogy a neoliberalis maga sem kíméli a lábát, nagyokat rúg a versenyhajszá vesztéseibe, és végeredményben maga szálít befogadókéss tömegeket a fasiszmus szájtépő szociális retorikája számára.

Igazából a neoliberalis korántsem áll olyan messze a fasisztától, mint az „emberi jogok” védelmében tett nonstop nyilatkozatai alapján gondolhatnánk. Megvetheti a fasisztát, irtózhat tőle, de *nem nélkülözheti: szüksége van rá a „piszkos munka” elvégzéséhez*, ha az előbb-utóbb törvénytörően feltámadó tömegellenállás, ments'isten, vörös útjelzőkhöz találna igazodni. A vörös: *közös* ellensége neoliberalisnak és fasisztának, ők pedig mindketten, DNS-vizsgálattal kimutathatóan, a finánc-tőke édes gyermekei, vér szerinti testvérek, még ha alkalmanként hajbakapnak is.

Hát... Nem ártana végre átlátni az alattomos demagógiákon, rendet tenni valahogy a fogalmak között. A fejekben. És idővel – esetleg – a világban is.

Miért nem írtam alá?

Felkértek, hogy írjam alá a Baloldali Értelmiségiek Társaságának nyilatkozatát a november 21-i sztrájk és tüntetés támogatásáról. Nem írtam alá. Miért nem? Mert támogatóként sem csatlakozom olyan mozgalomhoz, amelynek szervezésére a Fidesz szólít fel: hiteltelenül, már-már komikusan hangzanak a szociális szövegek éppen *ennek* a pártnak a vezetői részéről. Azt sem találtam megnyugtatónak, hogy a sztrájkot szervező Gaskó István Orbán Viktorral tárgyal az esemény előestéjén; másnap azután rossz sejtéseimet igazolta az a sajtóközlés, hogy a tüntetésen részt vett a MIÉP, a Jobbik, stb., és szép számban lengedeztek az árpádsávok.

Igaz, a Baloldali Értelmiségiek nyilatkozata már a tüntetés előtt figyelmeztetett erre a lehetőségre. „A magyar jobboldal eszközként kívánja használni a sztrájk-

ló munkásokat”; „helyes volna”, ha a politikai pártok „mind a támogatás, mind a bírálat gesztusaitól megtartóztatnák magukat”. Sajnos, a szép óhaj pusztába kiáltódott, a pártok nem fogadták meg. Talán nem olvasták a nyilatkozatot?

Történelmi tanulmányaim és saját tapasztalataim alapján tudom: voltak pártok, amelyek nem takarékoskodtak a munkásbarát szövegekkel, noha igazából egészen más társadalmi osztályokat és célokat szolgáltak. A Fidesz sem viselte mindig ennyire a szívén a munkás-ság sorsát (pl. amikor kormányzó pártként a munkások rovására módosította a Munka Törvénykönyvét). Sokkal inkább szívén viseli a hatalom megszerzését, a jelenlegi kormány megbuktatását.

Mit mondjak: ez a kormány nekem sem éppen szívem csücske. Ettől a kormánytól jobbára háborog a gyomrom.

Mégis, van ennek a kormánynak egy pótolhatatlan jótulajdonsága: elfogja a helyet O. Viktoréktól.

Befejezésül szeretnék levonni két összefüggő következtetést. 1. Az értelmiségiek nyilatkozata szerint „a neoliberális támadással szemben végre megindult a dolgozók ellentámadása”. Én ebben egyáltalán nem vagyok biztos. Csakúgyan a Fidesz fogja szervezni a dolgozók rohamát a neoliberális bástyák ellen? Nem túl merész feltevés ez? 2. Azért nem írtam alá a nyilatkozatot, és nem vettem részt a tüntetésen, mert úgy érzem, ennek a történelmi sorsnak sokkal kevesebb köze van az alulra szorult társadalmi rétegek igazságos ügyéhez, mint Viktorék mohó törtetéséhez az áhított zsákmány, a hatalom felé. Ebben pedig nem szeretnék a kezükre játszani.

Rozsnyai Ervin

Nyilaskultusz Magyarországon

„*Felmagasztosult keretlegények*” címmel közölte Csapody Tamás cikkét a „Nép-szabadság” 2007. nov. 24-i száma. Ismertetjük a cikkben közölt adatoknak egy szerény töredékét.

A rákoskeresztúri új köztemető 298-as parcellájában márványtábla hirdeti az elhantoltakról: „A hazáért haltak vértanúhalált”. Itt van eltemetve – többek közt – a bori munkaszolgálatosok néhány keretlegénye. Népbírói ítélet alapján végezték ki őket. Kik voltak ők, és hogyan vallottak róluk a bírósági tárgyaláson egykori alárendeltjeik?

Szokolius Ferenc ütötte-verte a kikötött munkaszolgálatosokat, elvette beosztottjai pénzét, értéktárgyait. A Borból Magyarország felé induló gyalogmenet kísérőjeként puskatussal agyba-főbe verte mindazokat, akik kidőltek a sorból, vagy élelmiszert fogadtak el a lakosoktól. A szombathelyi kórházban bortal verte a beteget. Saját bevallása szerint kb. 70-75 embert saját kezűleg lőtt agyon. „Ma mint »a nemzet vértanúja« nyugszik egy nemzeti szalaggal átkötött kopjafa tövében a »Nemzeti Panteon«-ban.”

Sisák György a tanúvallomások szerint „segédkezett a kikötéseknél, sőt önként jelentkezett, hogy a munkaszolgálatosokat kiköti. A kikötött embereket puskatussal és bortal addig verte, amíg eszméletüket veszítették.” A gyalogmenet során „állandóan belelövöldözött a tömeg-

be, szám szerint meg sem tudom mondani, hány bajtársamat lőtte és verte agyon”. Volt, akit – ő maga vallotta – „arra kényszeríttem, hogy megigya a vizeletét”.

Juhász Pál főhadnagy. Egykori munkaszolgálatos alárendeltjei elmondják: értéktárgyaikat és élelmiszereiket nagy részét elvette. „Az ételek teljesen sótlanak voltak, mert Juhász szőrméket készített a muszosokkal, és a kikészítéshez sóra volt szüksége.” A gyalogmenet idején néhány ember kukoricát akart törni az út mentén, mert ki voltak éhezve. „Juhász főhadnagy azt mondta Szabó tizedesnek: Lőj bele a bűdös zsidóba! Szabó lőtt, nem talált. Erre Juhász így szólt: Nem tudsz te célozni. Lekapta géppisztolyát, és agyonlőtt egy 22 éves fiatalembert. Majd kijelentette: Úgy kell a bűdös zsidónak. Azt mondta, ez az első, akit agyonlőtt, de lesz több is.”

Asztalos Ferencről vallják egykori alárendeltjei: „Magam láttam, hogy több embert lelőtt”; „saját szememmel láttam, hogy egyik bajtársamat minden különösebb ok nélkül agyonlőtte. Utána hencegve mesélte kerettársainak, hogy félkézzel lőtte agyon a zsidót, nem is fogta meg a puskát két kézzel.” A visszavonulás alatt mintegy 20 embert ölt meg.

Tálas András hadapród őrmester „a kikötött munkaszolgálatosokat gumicsővel ütlegelte”, „válogatott és kitarató módon kínozza az embereket”; „szolgálat alatt jelentős vagyona tett szert”.

Parancsnokhelyettese volt a Hegyeshalom felé induló gyalogmenetnek; egy tanú elmondja: „Fülem hallatára többször adott utasítást menni nem tudó bajtársaim agyonverésére vagy agyonlövésére.”

„Tolnai Gábor irodalomtörténésznek az 1980-as évek közepén végzett kutatásaiból tudjuk, hogy Tálas hadapród őrmester volt annak a feltehetően ötfős, keretlegényekből álló csoportnak a parancsnoka, amely a Győr melletti Abda határában végzett a már mozgásképtelen, ezért parasztszekérre tett 22 bori munkaszolgálatossal. Tálas nemcsak parancsnoka volt ennek a különítménynek, nemcsak részt vett a tömegsír megásásában, de ő adott parancsot a kivégzésre, és maga is részt vett *Radnóti Miklósnak és társainak megölésében*.”

Az emlékhelyet, amely „Nemzeti Panteon” néven a nemzet mártírjaivá magasztalja fel a megnevezetteket, köztük *Radnóti gyilkosát*, számos nyilassal és háborús bűnösrel egyetemben – ezt a „kegyhelyet” 1992 elején avatták fel ünnepélyesen, az Állami Operaház Énekkarának közreműködésével.

***

A szerkesztő megjegyzése. Nincs tudomásunk arról, hogy a Ságvári-emléktábla többszöri meggyalázása és leverése ügyében történt volna eredményes hatósági intézkedés. Az elítélt háborús bűnösök rehabilitálása terén ellenben jelentős eredmények születtek.

Vita Németországban a bukás okairól

A *RotFuchs* nevű folyóirat – saját meghatározása szerint „a németországi kommunisták és szocialisták pártoktól független szószéke” – olvasói vitát közölt az NDK bukásának okairól. A kísérőszöveg szerint a szerkesztőség „ruháskosáryi levél” közül válogatott; összeállításunkat ebből a válogatásból, többnyire egykori középszintű funkcionáriusok írásából válogattuk.

Nem kellett volna-e erőszakhoz folyamodni?

A vitaindító levél saját mulasztásainkra, az ellenforradalom győzelmének szubjektív tényezőire összpontosít. '89 ősszén politikai harcot kellett volna hirdetni – hangoztatja a levélíró –, mi helyett valamilyen „párbeszédre” törekedtünk, ami eleve bukásra ítélt gondolat volt, mert az állítólag békés ellenforradalmárok, még ha „a szocializmus megjavításáról” szónokoltak is, nem beszélgetni vagy vitatkozni akartak, hanem megszerezni a hatalmat, és szétverni a szocializmust. Tisztában kellett volna lennünk vele, hogy az ellenforradalmat pusztá érvekkel nem lehet fel tartóztatni.

Az NSZK-nak nincsenek gátlásai, hogy az antifasisztákkal szemben rendőrbotot, vízágyút, könnygázt alkalmazzon, és tömegesen tartóztassa le a résztvevőket – folytatja a levélíró –: mindez hozzátartozik a „jogállam” törvényességéhez. Mi természetesen ellene vagyunk minden vérontásnak, de aki a párt- és államapparátust kezében tartja, és a legnagyobb veszélyben sem veti be védekezésül, az szükségszerűen elveszti a hatalmat. Mi még csak meg sem kíséreltük, hogy magunk segítsünk magunkon.

Más levélírók ezzel szemben azt hangsúlyozzák: az adott helyzetben végzetes hiba lett volna a fegyveres erők bevetése. „Persze, a burzsoázia egyetlen pillanatig sem habozik erőszakot alkalmazni, ha társadalmi rendjét veszély fenyegeti; de a Szovjetunió és a kelet-európai szocialista országok bomlása közepette az elszigetelt NDK-nak semmi esélye nem volt a túlélésre.”

Gazdasági életképtelenség?

Van levélíró, aki adatokkal cáfolja azt az elterjedt nézetet, hogy a gazdaság alacsony teljesítőképessége vezetett volna a bukáshoz. Az *NDK egy főre jutó GDP-je még a 80-as évek közepén is – amikor a bomlás már jócskán előrehaladt – 9800 \$ volt, alig maradt el az NSZK által elért 10 500 \$-tól!* (Az adatot a nemzetközi tekintélyű Brockhaus-lexikon 6. kötete közli, a 630. oldalon.) Erősen terhelte azon-

ban a gazdaságot az NSZK-val szembeni adósság, amely főleg fogyasztási javak importjából keletkezett. Ellentételezésül a külkereskedelem minden áron való exportot követelt, noha ez hosszabb távon nem volt tartható. (Érdeemes azért megemlíteni, hogy az NDK külső adóssága végül 14 md \$-t tett ki, az 1984-85-ös GDP 8,6%-át, mialatt Magyarország adóssága 22,8 md volt, Lengyelországé 46,5 md – GDP-jük 120, ill. 61,2%-a.) Nagy csapást mért az NDK gazdaságára, hogy Moszkva kikényszerítette német szövetségeséhez irányuló exportjának készpénzben való kifizetését világgpiaci árakon, az NDK-ból importált gépeket és berendezéseket viszont hitelben vette át. – A KGST feloszlásakor azután az NDK külkereskedelme és egész gazdasága végveszélybe került.

Egy levélíró fontos megállapításokat tesz az NDK gazdaságának pozitív és negatív tapasztalatairól. „Mint gazdasági funkcionárius, meggyőződhettem róla, hogy a 60-as évek kezdetén bevezetett *Politik des Neuen Ökonomischen Systems* (NÖS – Új Gazdasági Rendszer, a lenini NEP Ulbricht által bevezetett változata. A szerk.) jó kezdeményezés volt egy erősebb gazdasági bázis kiépítéséhez.” Az addig dogmaként kezelt „tonna-ideológia” helyett végre ésszerű gazdálkodásra nyílt mód, a nyereség, hitel, kamat, jövedelmezőség stb. figyelembe vételével. „Szerintem – mondja a levélíró – a KGST hanyatlása azzal kezdődött, hogy a tagországok nem vették át ezt a rendszert.” Később, miután Ulbrichtot eltávolították a vezetésből, az NDK is visszatért a régi módszerekhez, az értéktörvény objektív hatásainak mellőzéséhez a gazdaságpolitikában. Számos visszasság következett ebből, pl. olyan szociális rendszer, amely jóval meghaladta a lehetőségeket. A nagyvonalú szubvenciók politika (az ún. „második fizetési boríték”) nem a kezdeményezést és felelősségutadatot ösztönözte. Növekedtek az aránytalanságok, és velük a tömeges elégedetlenség. „Egyetlen esélyünk a NÖS lett volna – ennek feladásával elte-mettük lehetőségeinket.”

A párt felelőssége

A helyzet gyorsuló romlásáért a levélírók egyöntetűen a pártot teszik felelőssé. „Bőhózáttá fajult a pártdemokrácia” – jelöli meg egyikük a lényegét. Az NDK utolsó éveiben a párt felső vezetése mindent megtett, hogy a hivatalos pártvonal ne legyen vita tárgya. A pártgyűléseken és küldöttértekezleteken régóta szokássá lett, hogy nem az szólalt fel, akinek mondani-valója lett volna, hanem az, akit felszólí-

tottak rá. A vezetőség megszabta, ki miről beszéljen és mit mondjon, a kiszemeltnek pedig írásban, határidőre be kellett nyújtania az elkészített szöveget. A felsőbb szerv jelölte ki, hogy kit válasszanak az alsóbb szervezet titkárául, kit delegáljanak a küldöttértekezletekre stb. Kritikai hangok nem hallatszottak többé, a KB-t az alsóbb szervek olyan egységgel ámitották, amely régóta nem létezett. Amikor már égett a ház, a titkároknak akkor sem volt bátorságuk, hogy a felsőbb vezetőségnek kérdéseket tegyenek fel, és választ követeljenek. Mindent felülről vártak, és ha nem jött felső útmutatás, fej nélkül maradtak.

Az általános megtévesztés légkörében helyzetelemzés nem folyt, noha égető szükség lett volna rá; helyette a szocialista építés befejezéséről fecsegték, vagy vitákat rendeztek a „sztálinizmusról”. „Becsaptuk önmagunkat és a népet; minden egyes dicshimnusszal, amit az állítólagos sikerekről zengedeztünk, elvesztettük a tömegek és saját elvtársaink bizalmát.” Az ellentmondásokat tovább élte, hogy az állami és pártfunkcionáriusok, valamint a jól kereső értelmiségiek részére különleges üzletek nyíltak, ahol luxusnak számító különlegességeket lehetett beszerezni. A lakosság növekvő haraggal szemlélte a kiváltságos rétegek életmódját; a nyugati márka bevezetése azután, amely lehetővé tette a „közép” számára is, hogy bevásároljon, „véggépp megpecsételte vereségünket”.

Tehát a felső vezetés hibás? Miatta szűnt meg a párt élcsapat lenni? Egy levélíró Brecht sorait idézi: „De hát kicsoda a párt? Telefonos irodákban ül? Titkosak a gondolatai, ismeretlenek a döntései? Kicsoda a párt? Mi vagyunk: te, én, ti – mi mindannyian. A te öltönyödöt viseli, elvtárs, a te fejedben gondolkodik.”

***

A szerkesztő megjegyzése. A német elvtársak vitájából, amelynek áthallásait, sajnos, nagyon könnyen felismerhetjük, levonhatunk néhány tanulságot. 1. A NEP, amelynek alkalmazását az NDK-ban Ulbricht kezdeményezte – ahogy azokban az években a korszaknak mint *sajátos átmeneti formációnak* a lényegét is ő látta át a legtisztábban –, szükségszerű és hosszúnak ígérkező folyamat a kapitalizmus és a szocializmus között. 2. E folyamat szocialista irányát csak a tömegekkel összeforrt élcsapat-párt biztosíthatja. 3. A párt elveszti élcsapat-jellegét, ha lételemét, az eleven belső demokráciát, megfojtják a kiváltságok és hierarchiák.

A Szovjetunió létének és megsemmisülésének hatása az imperializmus kül- és belpolitikájára

Az alábbiakban ismertetjük Michael Parenti amerikai politológus „Mindent akarnak!” c. írását. A szerző nagyhírű amerikai egyetemek professzora, több nemzetközi díj nyertese; jelenleg főként publicisztikával foglalkozik. Írása németül is megjelent egy ismert kölni kiadónál, a Frankfurteri Könyvvásáron bemutatott „Kapitalizmus kontra barbárság?” c. gyűjteményes kötetben; rövidítve a „Junge Welt” c. német baloldali napilap is közölte, ez év október elsejei számában.

A hidegháború idején a nyugati propaganda nagy energiákat szánt annak bizonyítására, hogy az USA munkásai mennyivel jobban élnek, mint a kommunizmus igája alatt szenvedő szovjet kollégáik – írja az amerikai politológus-professzor. – Statisztikák szemléltették, hogy azonos fogyasztási javak megvásárlásáért hány munkaórával többet kell dolgozniuk a szovjet munkásoknak, mint az amerikaiaknak. A lakbérek, az egészségügyi ellátás, a közlekedés és egyéb, az Egyesült Államokban igen drága szolgáltatások költségei nem szerepeltek az összehasonlításokban.

A Szovjetunió szociális kisugárzása

A kommunizmustól való félelem előmozdította az amerikai polgárjogi harcok sikerét: mivel – állítólag – versengeniünk kellett Moszkvával az ázsiai, afrikai és latin-amerikai színesbőrűek rokonszenvéért, szükségesnek találtuk, hogy egyenjogúsítsuk saját színes állampolgárainkat. Sokan így érveltek: nem az igazságosság és faji egyenlőség kedvéért, hanem azért, hogy javuljon a hidegháborúban az USA imázsa.

Miután a Szovjetunió és kelet-európai szövetségesei összeomlottak, a nagytőke hamarosan elérkezettnek látta az időt, hogy megszabaduljon mindenfajta „szocialista” állami-közületi korlátozástól. Lerázta magáról a „történelmi kompromisszumot”, amelyet a Szovjetunió árnyékában kénytelen volt a munkássággal megkötni. Nem a munkanélküliség csökkentésére törekedett, mint a hidegháború éveiben, ellenkezőleg: szándékosan felduzzasztotta a munkanélküliséget, hogy megfosssa erejüktől a szakszervezeteket, megfélemlítse a munkásokat, és megvalósítsa az infláció nélküli növekedést. A korszaknak semmi okát nem látták annak, hogy a dolgozó emberek tízmilliói a középosztály életnívóját élvezzék. Ideje

visszatérni a 19. század, vagy a mai „Harmadik Világ” normáihoz. Ennek jegyében nyirbáltak meg olyan „luxuskiadásokat”, mint a közoktatásra, a megfizethető egészségügyi ellátásra, a nyilvános könyvtárakra, tömegközlekedésre és egyéb közszolgáltatásokra költött összegek. Leépítették a gazdaság, a minimálbér, a környezetvédelem törvényi szabályozását, a fogyasztói jogokat. A meghirdetett „emberarcú kapitalizmus” helyett bevezették (helyreállították) a „pofán csapó kapitalizmust”.

Mindezt sokan úgy üdvözölték, mint „az osztályharc végét”, vagy éppen „a történelem végét”. Holott a globális konszern-elit csak annál kíméletlenebbül folytatja az egyoldalú osztályharcot felülről lefelé.

Lecsúszás a „Harmadik Világba”

A hidegháború éveiben az USA vezető körei támogatták a „Harmadik Világ” kommunistaellenes rendszereit, hozzájárultak gazdasági növekedésükhöz és politikai stabilitásukhoz. De a fejlődés során a támogatottak lassan veszélyessé váltak az amerikai konszernek érdekeire. A kései 70-es években Brazília, Mexikó, Tajvan, Dél-Korea és más országok kormányai kezdték elzárni legfontosabb iparágait az amerikai beruházók elől; ráadásul exportjukkal amerikai cégek versenytársai lettek a tengerentúli piacokon, sőt az Egyesült Államok hazai piacain is, politikusaik pedig egyre elszántabban sürgették országuk erőforrásainak, légtérének és vizeinek nemzeti ellenőrzését.

A 80-as években, amikor a „kommunista világ” nem létezett többé, elnémult az amerikai külpolitikában az a vélemény, hogy a „Harmadik Világ” gazdasági felvirágzása előnyös lehet az USA részére. Kezdték visszanyomni ezeket az országokat. Fegyverük az adóssághegy volt, amelyet a „Harmadik Világ” kormányai felhalmoztak. Ezek a kormányok csak új hitelek felvételével tudtak fizetési kötelezettségeiknek eleget tenni, a hitelfelvételnek pedig az volt a feltétele, hogy teljesítik a Világbank és az IMF „szerkezetkiigazító” programjait: lefaragják a szociális kiadásokat, hozzájárulnak az állami vállalatok privatizálásához.

A „kiigazító” programokat a hitelező szervezetek azzal indokolták, hogy a takarékosági intézkedések megfékezik az inflációt, megnövelik az exportot, megkönnyítik az adós ország pénzügyi hely-

zetét: ha kisebb lesz a fogyasztás, könnyebben lehet az adósságot törleszteni. Valójában az intézkedések a multiknak kedveztek: lenyomták a béreket, fokozták a kizsákmányolást és a profitot. A lakosság csak veszített: leépült az ipar, a mezőgazdaságot tönkretette a szubvenciók megvonásával párosított importverseny. Növekedett a munkanélküliség, a szegénység, az éhezők száma, terjedtek a betegségek és járványok. Ha egy kormány importvédelemmel, állami egészségvédelemmel és társadalombiztosítással próbálkozik, a WTO (World Trade Organization – Világkereskedelmi Szervezet) azonnal „a kereskedelmi szabadság korlátozásával”, „tisztegtelen versennyel” vádolja meg.

A „renitens” kormányokat nemcsak gazdasági eszközökkel sújtják, hanem katonaiakkal is. Országaitak szétdarabolják, mint Jugoszláviát, vagy leigázzák és bekebelezik, mint Dél-Jement. A felfutó jugoszláv ipari bázisnak nem lehetett megengedni, hogy Németország és Franciaország konkurens legyen. Az egykori nemzetállamok helyébe lépő, jobboldali orientációjú kliensállamok a nyugati konszernek fennhatósága alá kerültek.

„Amerikai évszázad”

A Szovjetunió bukása lehetővé tette az egyetlen fennmaradó szuperhatalomnak, hogy szándékait diktátumok formájában is keresztülvigye. Az USA több mint 350 nagyobb tengerentúli katonai támaszponttal rendelkezik; nukleáris fegyverekkel ellátott flottái jelen vannak minden tengeren és több tucatnyi ország kikötőiben, a béke, a demokrácia, a biztonság védelme címén. Az USA kormánya jogot formál rá, hogy „megelőző háborút” indítson bármely ország ellen. Ilyen háborút a nemzetközi jog csak arra az esetre ismer el, ha egy országot támadás fenyeget (Lengyelországnak például joga lett volna 1939 szeptemberében megelőző csapást mérni a határain felvonuló náci csapatokra.)

Tehát az USA mai gátlástalan arroganciája és brutalitása vitathatatlanul összefügg a Szovjetunió összeomlásával. Az „amerikai évszázadról” szőtt álmok megvalósítását azelőtt keresztülhúzta vagy korlátozta a rivális szuperhatalom. Ma az USA, katonai túlereje birtokában, olyan „új rendet” kíván bevezetni a világban, amilyen az amerikai konszernek érdekeinek megfelel. A gazdasági naciona-

lizmust, amellyel egyes országok megkísérik önállóan fejleszteni gazdaságukat, ebben az „új rendben” nem tűrik meg sokáig. Az USA politikai-gazdasági elitje az egész világot behálózó stratégiát követ, olyan világot kíván létrehozni, ahol egyetlen ország sem léphet ki a globális „szabadpiaci” rendszerből, és a profitokat sem a munkaerő-költség, sem a környezetvédelmi kiadások nem veszélyeztetik.

E fejlemények közepette, a baloldali értelmiség jórésze még mindig azzal foglalkozik, hogy kiűzze Sztálin és az egykori „létező szocializmus” szellemét. Még

mindig a revolversajtó színvonalán teregetik ki „a kommunizmus rémtetteit”, kommunistaellenességgel bizonyítják hitelenségüket a burzsoá médiában. – Ennek ellenére világszerte növekszik azoknak a száma, akik felismerik, hogy vagy védtelen áldozatai lesznek a korlátlan imperializmusnak, vagy szembeszállnak vele.

A szerkesztő megjegyzése:

Parenti professzor írása rávilágít, hogy a Szovjetunió pusztá léte fontos szociális és politikai engedményekre kényszerítette az imperialista hatalmakat, összeomlá-

sa viszont utat nyitott számukra (elsősorban az USA számára) a világ globális leigázásához. Ez az út a földi élet nukleáris kipusztítása felé vezet.

Megfigyelhető: érlelődik az ellenállás az agresszióval szemben. Érlelődik – de lassan, nagy hullámzásokkal. Lesz-e ideje kibontakozni? Lesz-e elég elszántság az emberiségben, hogy megakadályozza önmaga teljes és végleges kiirtását?

És még egy kérdés: vajon nem ebből a szempontból, nem a történelmi perspektívák realitásából kellene megítélnie a baloldalnak, eszement kriminalizálás helyett, a Szovjetunió történetét?

NAGYÍTÓ

Ellentmondás vagy összefüggés?

Magyarország kapta térségünkben az idén is a *kimagaslóan legjobb osztályzatot a piaci átalakulás előrehaladottsága alapján* az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Banktól (EBRD) az „átalakuló”, azaz kapitalizmusra tért országok között.

A londoni bank azonban azt is megállapítja, hogy *éppen Magyarországon „különösen súlyos a kiábrándultság”*. A megkérdezettek több mint 60 százaléka vallotta, hogy romlott az életszínvonala 1989-hez képest, és csak valamivel több mint 20 százalék érzékelt javulást. A környező országokban a lakosság fele számolt be javulásról. (Micsoda nagy eredmény! Közel 20 év elteltével! *A szerk.*)

A politikai hangulatot is mérték. Az EBRD összegzése szerint térségünkben átlagosan 40 százalék értett egyet azzal, hogy a politikai helyzet most rosszabb, mint 1989 táján. Magyarországon azonban 75 százaléknyan vélekedtek így, és mindössze 15 százalék mondta azt, hogy a politikai helyzet javult az átalakulás kezdete óta.

Erik Berglöf, az EBRD főközgazdásza a jelentéshez írt előszavában kiemelte, hogy a reformok lakossági támogatása számos „átalakuló” országban gyengül.

(*A Dialektika* tisztelettel megkérdezi: csak nem függ össze a liberalizálásban elért jó eredmény és a lakosság rossz közérzete, amelynek a vésszes jobbratolódást köszönhetjük?)

http://hvg.hu/gazdasag/20071108_ebrd_jelentes.aspx alapján

Se-se.

A *Századvég-Forsense* felmérése szerint “a Gyurcsány-kormány munkájával a válaszadók majd kétharmada (65%), az ellenzék tevékenységével 56 százalékkal inkább elégedetlen”. A nyilvánosságra ho-

zott anyag szerint ez “újabb bizonyítéka a politikai elittel szembeni általános elégedetlenség erősödésének”. Figyelemre méltó fejlemény, hogy 35 százalékot kapna egy közelebből meg nem határozott, “képzeletbeli harmadik erő”, amelynek irányultságát a felmérés nem firtatta.

Ormos Mária az oktatásról

Ormos Mária történész (aki a rendszer-váltás egyik szellemi vezéralakja volt – *a szerk.*) keményen bírálja a „rossz irányt vett” magyar oktatáspolitikát, amely felelős a színvonalromlásért, nem ad egyenlő esélyeket a diákoknak, s ezzel hozzájárul a társadalmi különbségek fenntartásához. A 3+2 éves felsőoktatási rendszer bevezetését elhibáztottnak tartja. A felsőfokú iskolákban végzetek tudása – állapítja meg – lassanként már egy hajdani jobb humán gimnázium szintjét sem éri el. Az oktatáspolitikusok szemére hányja: egyre inkább csak a jómódú szülők engedhetik meg maguknak, hogy gyerekeik egyetemre, főiskolára járjanak. Olyan rendszer alakul ki, amelyben a szűk és társadalmilag behatárolt elitképzés mellett a népesség jó harmada a funkcionális analfabétizmus állapotába süllyed vissza.

http://hvg.hu/velemen/20071116_ormos_oktatas.aspx alapján

Nem mi mondtuk

A „168 óra” 2007/41. számában interjú jelent meg Boross Péterrel. Íme egy érdekesség részlet.

Riporter: Harminckilenc rendőr ellen indult eljárás az őszi események nyomán, és tizenegy tüntetőt ítélték el. Beszédés számok.

B. P.: Örült dolognak tartom a rendőrség elleni hajszát. Nem értem, miféle logika vezet. Nincs két rendőrségünk, ahogy két párt sincs a rendőrségen belül. Mit tehet majd egy derék őrmester? Leg-

közelebb visz magával vonalzó, körzőt, szögmérőt, logaritmustáblát, hogy gyorsan kiszámítsa, mi az „arányos visszacsapás” és az indulat nélkül alkalmazott testi kényszer üdvös mértéke, ha ott áll a falanx közepén. Attól félek, egy tragikus haláleset után – ami az ilyen csetepaték során reális lehetőség – azok lesznek a felelősök, akik határozatlanul irányítják a szervezetet, illetve tudatosan uszítják a közvéleményt.

Az igazság Irakról

Keveseknek sikerül áttörni az iraki háború körüli hírzárlatot. Egy novemberben megjelent könyv ezt tette. Dahr Jamail hegyi vezető volt Alaszkában, de 2003-ban érdeklődni kezdett az USA külpolitikája iránt. Fogta a hátizsákját, és az amerikai hegyeket Bagdadra és Falludzsára cserélte. Heves morális indíttatás hajtotta: az USA állampolgáraként bűnrészesnek érezte magát Irak elpusztításában. Több mint hároméves tudósítói munka után idegfeszültségi rendellenességben szenved, de nem vesztette el a meggyőződését, hogy “ha az USA népének valós képe lenne arról, mit tett a kormánya Irakban, akkor a megszállás már befejeződött volna”.

Jamail beszámolóiban dermesztő az USA-erők rutinszerű rombolási hajlama. Bemutatja, hogyan verik szét a közeli házakat egy útszéli bombarobbanás után, s azt is, hogy otthagyják a fel nem robbant hadianyagokat az információkat megtagadó parasztok földjén, lebulldózerzik a gyümölcsöseiket. Elpusztított megélhetések, kitelepített családok, lappangó gyűlölet. Az egyik legborzasztóbb epizód az volt, amikor egy mecsetben a híveket agyonlőtték, gyermekek kerültek csapdába a mészárlásban. Vallási kegyhelyen gyilkoltak ezúttal az amerikaiak.

Lehet, hogy mi semmit sem tudunk ennek a háborúzásnak efféle rutinszerű rész-

leteiről, de ezek a történetek töltik meg az arab médiát. Ezek az esetek az egész muzulmán világ szemében cáfolhatatlan bizonyítékai az iszlám hit megalázásának és üldözésének. Mi legfeljebb csak megjátszhatjuk, hogy nem értjük.

“The Guardian”, 2007. november 5.

Mészáros Tamás: Prága nem felejt

November közepén Prágában a cseh rendfenntartók semmiféle türelmet nem mutattak, amikor a neonáci maszprok megkíséreltek átvonulni az egykori zsidó városrészen. Holott a tervezett menetelést – amelyre persze véletlenül épp az 1938-as kristályéjszaka, vagyis a zsidók elleni pogrom évfordulóján került volna sor – úgy jelentették be, mint kormányellenes tüntetést. Élnünk kell a feltételezéssel, hogy például minálunk ez a célmegjelölés beválna. Mert a hatóságok szokás szerint azt mondanák, márpedig nekik nincs joguk egy bejelentett gyülekezés tartalmi elbírálására – csak annak tudomásulvételére. Ha majd ott a helyszínen kiderül, hogy a rendezvény törvénytörő, akkor feloszlatták. A prágaiak azonban nem adtak engedélyt a felvonulásra. Mégpedig azért nem, mert nyilvánvaló volt, hogy kik és mit akarnak a zsidónegyedben.

És nemcsak a rendőrség meg a bíróság

tudta ezt. Václav Klaus államfő, a főpolgármester, a pártok képviselői, a különböző társadalmi szervezetek, a felekezetek, az értelmiségiek egyhangúan nyilatkoztak. Miloslav Vlk, Prága érseke odament a zsidótemetőhöz, hogy személyesen demonstrálja, hajlandó akár útjába állni a csőcseléknek. Nem akadtak olyan jogvédők, akik a szabadságjogok nevében követelték volna a fasiszta provokáció elnézését.

Mindennek eredményeként négyszáz „békés, kormányellenes” hőzöngőt letartóztattak; Josefovba, az egykori zsidónegyedbe nem tudtak bejutni. Az egységes fellépést a kollektív emlékezet garantálta.

Ezért történt minden úgy, ahogyan történnie kellett. Prága nem felejtett.

168 óra, 2007/46. szám (Rövidített szöveg.)

Ellentmondások Kínában

Kínában nemcsak a gazdaság növekszik szédítő ütemben, hanem a szegény, kiszolgáltatott rétegek elégedetlensége is. Ez egyelőre nem fenyegeti a kommunista párt hatalmát. De csak egyelőre. Egyre több jel vall ugyanis arra, hogy mélyül a szakadék a központi vezetés és a lakosság között. A pártvezetők maguk is a feltörekvő gazdasági elit részévé válnak, miköz-

ben a kilencszázmilliósi falusi népesség lényegében kimarad a gazdasági fejlődésből, és ki van szolgáltatva a helyi vezetők önkényének. A vidéki lakosság jövedelme a gyors gazdasági növekedés közepete is stagnál, a közszolgáltatások színvonalára még hanyatlak is. Az egészségügyi kiadásoknak 2002-ben már 68%-át fedezték saját zsebből a betegek (húsz évvel korábban még csak harmadát).

A hivatalos statisztikában szereplő zavargások száma 1993 és 2005 között megtízszereződött, és elérte a 87 ezret (napi 240-et). Volt eset, hogy ötvenezer ember felgyújtott egy rendőrkapitányságot, és megesett, hogy százezren ostromoltak meg egy kormányépületet a szécsuáni gátrendszer elleni tiltakozásul (a kisajátított földek művelőit ugyanis nem kártalanították).

A lázongás nem mutat egységes ideológiai vonásokat, e nélkül pedig a tiltakozások, bármily meglepően nagyméretűek és gyakoriak is, csak elszigetelt jelenségek maradnak. Sőt, egyelőre tulajdonképpen a biztonsági szelep funkcióját töltik be. Egy-egy nagyobb megmozdulás után egy időre csillapodnak a kedélyek.

2007. november 14, www.nol.hu

Rovatunk alapcikkeit Benyik Mátyás és Szende György gyűjti és fordítja.

Jodi az égbe ment

Tragédia történt Váradieknál, itt, Borsodban. Meghalt a családfő. Mi, barátai és tagtársai a Cigányszövetségben, azonnal meglátogattuk a hozzátartozóit, s némi használt holmit vittünk, no meg hevenyészve összedobott kis pénzt. Egy aprócska családi ház kapujánál fogadott minket feketében a megözvegyült asszony, szinte árnyékteremtés.

– Tessenek bejönni, gyertek – invitált minket. Őszinte részvétet mondtunk, a konyhában hellyel kínált.

– Mi járatban vagytok? – kérdezte hozzám fordulva.

Kisírt szemei láttán, megrendülve a ház komor hangulatától, nehezen szólaltam meg. Jodit jól ismertem, csendes tagja volt Szövetségünknek.

– Hallottuk mi történt, nagyjából, és hát jöttünk. – Kerestem a szót, igyekeztem valahogy bátorságra kapni. – Nem akarod elmondani?

– Ha tudni akarjátok... – A gyászruhás törekeny asszony sírva fakadt. Őt gyermek anyja, úristen, még 12 évesnek is alig látszik... – Az a rohadt megélhetés, a munkanélküliség! Ezért volt állandó vita köztünk, hiszen a gyerekeknek enni kell. Enni kell, értitek. Emellett meg fizetni a banki tartozásokat, óriási

kamattal, hogy ott rohadna meg ez az egész világ.

Zokogott szegény, mi meg csak figyeltük heves beszédét. Megeredt a szó, áradt a panasz, hiszen más kincse népünknek már nincs is.

– Jodi a múltkor elment Pestre dolgozni. Ott volt majdnem egy hónapig, és... Hát, hazaállított pénz nélkül. Egy fillér nélkül voltunk, a gyerekességéből fizettem ki a lakáskölcsönt, és enni alig maradt. Veszekedtünk, mondtam neki, hogy aki akar, az talál munkát, így nem élhetünk. Hogy, hogy nem a veszekedésre beállított az apósom. Nekiesett a férjemnek, hogy hogyan lehet ilyen ingyenélő, meg mit gondol, öt gyerek felelősség.

– A gyerekek otthon voltak?

– Nem, három az iskolában, kettő meg az apósomékhöz ment, mert éhesek voltak. A nagyanyjuk adott nekik enni, az utóbbi időben. Haj erről is milyen cirkusz volt Jodival közöttünk.

Megint elsírta magát, nagyot sóhajtott, és folytatta.

– Egy kora reggel fölkerelkedett, elment a Munkaügyi Központba. Legálabbis nekünk azt mondta. Olyan furcsa volt, meg is kérdeztem tőle, van-e értelme beutazni? Annyit mondott, ha nem

sikerül, elmegyek az égbe. Aztán megismételte, kiabált: Tudod, Cicuskám, az égbe megyek! Oda, az égbe! Jodi soha nem kiabált velem, a veszekedés is abból állt, hogy én mondtam a magamét, ő meg csak hallgatott, néha annyit mondott: De hát mit csináljak. Ez kérdés is volt, meg kifakadás. De veszekedni... Aztán vártam, vártam. Nem jött. Igen rossz érzés fogott el késő este. Aztán rendőrök jöttek, és kérdezték: – Itt lakik Váradi József? Megrémültem, mondom: Igen, én vagyok a felesége.

– Sajnálom, asszonyom, rossz hírt kell közölnöm önnek. A férje itt a közelbe felakasztotta magát, kérem, ha van ereje, segítsen nekünk és azonosítsa.

Sírásba fakadt a csendes beszéd. Kis idő elteltével azt mondta az asszony: – Jodi az égbe ment. De mi lesz mivelünk?

Közben megjöttek a gyerekek, az asszony kérte, ne beszéljünk előttük. A legkisebb is úgy tudja, csak az égbe ment az apja, és nemsokára hazajön.

Nehéz volt megszólalni. Pedig nem ez volt az első ilyen élményünk. És hiába gondolkodom, csak az jut eszembe mindig, mindig, hogy milyen tehetetlenek vagyunk.

K.B
Ez az írás a Borsodi Közéleti Kézfogás című lapban jelent meg.

Ady Endre

Mert másokért csatáztam*

Tervek fogytán, hitek apadtán,
Mikor immár hamut se hintek,
S nem kezdhettek már új megint-et,
Kínszenvedő utamnak végén
Keresgélőn visszatekintek:
Óh, multam, adj egy szalmaszálat.

Készül az ár halott fejemre,
S az Élet, hajh, komoly ajándék,
Adj a hozzánk áldott aránkként
A házassító nagy Természet.
Volt-e bennem legalább szándék
Áldottan hagyni az arámát?

Akartam-e szent indulatban
Feledni magam kis személyét,
Hogy majdanta boldogan éljék
Életüket jövődő mások?
Akartam-e a titkok mélyét,
Hogy önmagamnak fittyet-hányjak?

Látom magam ifju csatákban,
Amelyekben én voltam minden,
Forró, bolond, bő ereimben
Vérem csupán magamért tombolt,
Mint egy földi, kárhozó Isten,
Úgy vívtam a hiú csatákat.

S látom magam magam tagadva,
Eldobva minden hiúságot,
Fehér lovagként mint csatázok
Meg se született milliókért,
Voltam nem ismert, megalázott,
De a lelkem ujjongva vágat.

Óh, Élet, én nem csaltalak meg,
Nem csaltalak meg mégsem, mégsem,
Volt száz termékeny szívverésem,
S nem faragott versek és képek,
De néhazori fehérségem
Mondnak vétót majd a nagy árnak.

Hogy nem hittek szavamnak, még jobb,
Mert így fehérebb minden tettem,
Mert így gyönyörűbben szerettem:
Tudtam azoknak szépen adni,
Akiktől önzőn mit se vettem:
Éltem, mert néha éltem – másnak.

*130 éve született Ady Endre, a magyar és a világlíra egyik legnagyobb művésze.

Üdvözlét a 23. Kongresszusnak

A Magyarországi Munkáspárt 2006 elnökének, Fratanolo János elvtársnak

Tisztelt elvtársak!

Ezúton köszöntöm 23. Kongresszusukat, a Marx Károly Társaság és a magam nevében.

Ma, a fasizmus rohamos nemzetközi és hazai előretörése idején, nagyobb szükség van, mint valaha, a baloldal egységére, ennek döntő feltételeként pedig

egy következetes, eszmeileg szilárd marxista-leninista pártra. Szívvel remélem, hogy Kongresszusuk hozzájárul a baloldali egység akadályainak lebontásához, a mindennél sürgetőbb antifasiszta akcióegység kifejezéséhez.

Elvtársi üdvözléssel

Rozsnyai Ervin

A Marx Károly Társaság elnöke

A MARX KÁROLY TÁRSASÁG KÖZLEMÉNYEI

November 7-én, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 90. évfordulóján, a Május Elseje Társasággal közösen konferenciát rendeztünk. A következő előadások hangzottak el: **Rozsnyai Ervin**: Korai volt?; **Wirth Ádám**: A világtörténelem új korszaka; **Harsányi Iván**: Október a történelemben és a jelenben; **Szász Gábor**: A forradalom hatása a műszaki fejlődésre; **Szegő Viktor**: Szomjúság (Elbeszélés Leninről és a sivatagi beduinokról). Wirth elvtárs előadását a Dialektika jelen számában rövidítve közreadjuk.

Társaságunk novemberi központi fórumán Wiener György, az MSZP országgyűlési képviselője tartott előadást a belpolitikai helyzetről. Kedves olvasóink lapunkban találják legfontosabb gondolatait.

December 21-én, pénteken 16 órakor évbúcsúztatót, és előtte műhelyvitát ren-

dezünk az átmeneti társadalom jellemzőiről a Zsigmond téren. Előadó **Rozsnyai Ervin**, aki egyben bemutatja a témába vágó új könyvét, melynek címe: *Miért kell nevének nevezni?*

2008. január 18-án, pénteken 16 órakor **Simor András**, az Ezredvég főszerkesztője tart előadást Zsigmond téri helyiségünkben. Címe: *Népi mozgalmak Latin-Amerikában: út a szocializmus felé*. Simor András nemrég Latin-Amerikában több országot meglátogatott, járt Bolíviában a Che Guevara Világtalálkozó is. Olvasóink – „étvágygerjesztőül” – lapunk első oldalán találják Simor András rendkívül izgalmas írását, mely a történelmi múlt, a kubai-szovjet kapcsolatok titkairól is lerántja a leplet.

A Marx Károly Társaság vezetősége 2008. február 9-én, szombaton d.e. 10 órakor ülést tart. Napirend: a március 22-ére tervezett éves közgyűlés előkészítése.

Kérjük, hogy aki még nem fizette be ez évi tagdíját (2500 forint), illetve nem tag olvasóink a hozzájárulást a lap előállításához és terjesztéséhez (1500 forint), azok utalják át. Szociálisan nehéz helyzetben lévő tagjainktól nem várunk befizetést, illetve kisebb összeggel is támogathatják Társaságunkat, lapunkat. Ugyanakkor kérjük, hogy akik megtehetik, nagyobb összeggel segítsenek. OTP számlaszámunk: 11711041-20859590. Kérjük, hogy lehetőség szerint ne postai csekken, hanem az OTP-ben utaltassanak.

Dialektika

A Marx Károly Társaság időszaks lapja

Felelős kiadó: a Társaság elnöke
1067 Bp. Eötvös u. 2. **Tel:** 342-1068
Szerkeszti: a Szerkesztőbizottság
OTP számlasz.: 11711041-20859590

Nytsz.: 75/763/1997
Internet: <http://dialektika.extra.hu>
Felelős szerkesztő: dr. Rozsnyai Ervin
Nyomás: Vasas-Köz Kft. Budapest